

Litteratur og Kritik.

Aage Skavlan: Historiske Billeder fra den nyere Tid i Norge, Danmark og tildels Sverige. Kristiania 1878. (472 SS.)

Der gives en vis Art populære historiske Arbejder, som intet have med Videnskaben at bestille og derfor ordentligvis heller ikke skulle omtales i et videnskabeligt Tidsskrift, Arbejder, som staa i det løseste Forhold til deres egne Forfattere, idet disse uden eget indtrængende Studium nøjes med at gjenfortælle, hvad andre have fortalt, eller i det højeste excerpere et Par Værker. En Bedømmelse af denne Art Forfatterskab er det ikke Hensigten at give her, den vedkommer ikke „Historisk Tidsskrift“. Naar disse Ord imidlertid dog staa som Indledning til en Anmeldelse af en Bog, der netop hører til den omtalte Klasse, kunde heri synes at ligge en Modsigelse; men ligesom der jo ikke gives nogen Regel uden Undtagelse, saaledes kan der være særegne Omstændigheder, som ligefrem opfordre til at handle mod Regelen. En saadan Opfordring har jeg netop følt ved Læsningen af den første af de syv Afhandlinger, som Hr. Skavlans Bog indeholder, nemlig en saakaldet biografisk Skildring af Christian IV (S. 1—98). Det var ikke Forf.s store Ukjendskab til det Emne, han behandler, som gav mig Lyst til at gribe Pennen for at paavise, hvorledes den hele Afhandling fra først til sidst vrimler af de groveste Fejltagelser, og for dermed at protestere mod den Letfærdighed at ville tale om Ting, som man ikke forstaar sig

paa; nej, havde den blot været af den sædvanlige Slags halve Feuilleton-Artikler, som med en hel Del Misforstaaelser gjengive eller prøve paa at gjengive Resultaterne af andres videnskabelige Forskninger, skulde jeg visselig ikke have ofret nogen Tid paa den, men rolig ladet den forsvinde i Døgnlitteraturens umaadelige Masse. Men den optræder med Præ-tensioner, den vil rette den gængse Opfattelse af vor navnkundige Konge, den aander en dyb Uvilje mod ham og alt dansk. Derfor forekom det mig at være en Pligt, at en dansk eller norsk Historiker tog alvorlig til Gjenmæle, og da, saa vidt mig bekjendt, endnu ingen Historiker hverken her eller i Naboriget har gjort dette — i al Fald ikke med en navngiven Protest —, har jeg ikke villet unddrage mig for Opfyldelsen af hin Pligt. Den Trang

•til Sener i en Harpe,
hvis dybe Toner bruse,
til Ord, der falde skarpe,
og til en væbnet Muse•,

som Digteren følte overfor Skjønnerlitteraturens Vanskabninger, kan ogsaa paa sin Vis føles overfor en historisk Forfatter, der med ringeagtende Overlegenhed bedømmer en Tid, han hverken har Kundskaber eller Modenhed nok til at forstaa.

Først vil jeg give nogle Exempler paa haandgribelige Fejl¹⁾. Christian IV anlagde, hedder det (S. 32), Nyboder, „hvor et storartet Skibsbyggeri blev drevet“. Mon Skibene løb af Stabelen i Nyboders Gader? — „I Danmark“, siger Forf. (S. 41), „sammenfattede Christian Friis spredte Forordninger til Recessen af 1615 og 43, men kaotisk og urimeligt var dette Lovarbejde med alle dets Indgreb i Privatlivets Forhold.“ Forf. synes altsaa at slaa de to Recesser sammen til en, og han aner ikke, at der var to Kanslere af Navnet Christian Friis, hvoraf den ældste døde 1616, den anden 1639. Der maa menes den yngre af disse i Følge en gammel Beretning²⁾, som man dog maa være lidt forsigtig med uden

¹⁾ Adskillige af disse ere allerede fremdragne i en anonym læseværdig Anmeldelse i •Dagbladet• 14. Juli 1879.

²⁾ Suhms Nye Samll. I. 9.

videre at tage for god i alle dens Enkeltheder. Anken mod Loven, at den greb ind i Privatlivet, røber, at Forf. ikke er meget fortrolig med de ældre Love, eftersom det kan siges om dem alle. — S. 45—46 anføres nogle Ord om Hannibal Sehested, skrevne i Septbr. 1645, om Misstemning i Norge¹⁾, og derpaa hedder det: „Kort efter taler ogsaa Absalon Pedersen dristig og offentlig paa Tryk om, at „de Nordbagger have med Billighed haft Aarsager nok til at afsondre sig fra Rigerens Union.“ Man kunde dog vente, at en norsk Forfatter, der vil optræde som Historiker, kjender saa meget til Norges Historie, at han veed, at Absalon Pedersen, hvem der i en ny fortræffelig lille Litteraturhistorie for norske Skoler ofres en Omtale af næsten en hel Side²⁾, levede i det 16de Aarhundrede († omtr. 1574). De Ord, han fremhæver, udtaltes af en unavngiven i et Skrift, som 1656 overrakte Frederik III³⁾. — Forf. vil vide, at Regler for Øresundstolden forefindes fra det 14de Aarhundrede (S. 52), uagtet det er paavist, at den først opstaar i det 15de Aarhundrede. — Træfningen paa Skjellinge Hede i Februar 1612⁴⁾, der med Hensyn til de

¹⁾ Brevets Ord ere slet gjengivne, ja ligefrem forvanskede. Naar det i Brevet hedder: „jeg frygter, at....., forandres det til: „jeg veed, at.....; naar der skrives, at der er nogle, som have „adskillige Inklinationer“, bliver det sidste Ord til „Intentioner“. Brevet er trykt i Samll. t. d. norske Folks Sprog og Hist. V. 372 ff.

²⁾ A. E. Eriksen, Dansk og norsk Literaturhistorie til Skolebrug, Kristiania 1878, S. 34.

³⁾ Trykt i Budstikken VI. 441—552. Forfatteren til dette Skrift har vistnok antydet sit Navn ved at kalde sig en **Tro Pligt-skyldig Patriot**, men J. C. Berg, som udgav Skriftet, formaaede ikke at bestemme Navnet, og det er ikke heller senere lykkedes (jvfr. Meddelelser fra d. norske Rigsarchiv I. 270).

⁴⁾ Til Supplering af en ældre lille Undersøgelse om Troværdigheden af Sagnet om Christian Barnekovs Daad i denne Træfning (Hist. Tidsskr. 4. R. III. 1 ff.) tilføjer jeg her et Par Notitser. Det har hidtil været antaget, at Sagnet først træder frem i Litteraturen 1760 i en svensk Disputats, men det lader til, at man kan forfølge Sporet længer tilbage i Tiden. I E. H. Wackenroders „Altes und Neues Rügen“ hedder det S. 167: „Ralswieck, ein

kæmpendes Antal var højst ubetydelig, bliver hos Forf. til et stort Feltslag, hvor der falder henved 4000 Mand paa dansk Side (S. 57). — 1625 træffe vi en Konge af Bajern (S. 64),

alter Ritter-Sitz der Barnekowen, welchen jährlichen der Bischoffs-Rocken aus Rügen geliefert wird. Es soll diss Beneficium von einem Könige in Dännemarek, wegen Erhaltung des Königl. Lebens, dieser Familie beygeleget seyn. Wackenroders Bog udkom 1732 (en ældre Udgave uden det rette Forfatternavn havde allerede to Aar tidligere set Lyset); men den var skrevet længe forinden, medens dens Forfatter endnu var Præst paa Rygen, hvor han, der var født 1660, blev ansat 1689 (se hans Vita i det Bogen tilføjede Supplement S. 14 ff.). I Følge J. v. Bohlen-Bohlendorf (Der Bischofs-Roggen u. die Güter des Bisthums Roeskild auf Rügen in erblichem Besitz der Barnekow, Stralsund 1850, S. 27) er den forfattet omtr. 1707, og dette synes at være rigtigt. Saa længe man nu ikke veed noget om, at en ældre Barnekov har reddet en dansk Konges Liv (f. Ex. paa Ditmarsker-toget 1500), maa man vel antage, at det virkelig er Kampen paa Skjellinge Hede, som det rygenske Sagn sigter til, om det end med aabenbar Uret knytter denne Begivenhed til Forleningen med Ralswiek Gods og Bispetienden, thi denne Forlening skriver sig fra A. 1500, da Biskop Niels Skave overdrog den paa 6 Aar til Morten Barnekov, og 1536 gjorde Joachim Rønnev den til et Arvelen (s. det nys citerede Værk af J. v. Bohlen-Bohlendorf). Skjønt Sagnet saaledes vistnok fremtræder tidligere, end man før har vidst, nærer jeg dog de samme Betæneligheder som forhen ved at anse det for et sikkert, historisk Sagn. — Den anden Notits, hvorpaa afdøde Pastor N. Jacobsen i sin Tid har henledet min Opmærksomhed, har ikke stor Betydning, skjønt den ved første Øjekast synes at være af Vigtighed. Haandskriftet Nr. 993 i Kvart i Ny kgl. Saml. (Kgl. Bibl.); en Slags Aarvog for Aarene 1601—64, kaldet «Den syvende Slægts Aminde» og forfattet af Rasmus Rasmussen, har under Aaret 1612 følgende Optegnelse: «Christen Bernekov bliver d. 21. Febr. udi Halland, da han stod fra sin Hest og lod C4 sidde paa, hvis Hest var dræbt.» Men det er en ny Afskrift af Aarbogen — Haandskriften viser hen til Slutningen af det 18de Aarhundrede —, og de ældre Afskrifter, som findes i det kgl. Bibl. (Gl. kgl. Saml., Fol., Nr. 878; Thottske Saml., 4°, 1613 og 1614; Ny kgl. Saml., 4°, 991 og 992) have alle kun: «Christen Bernekov bliver», saa at Resten altsaa er et senere Tillæg. Hvorledes Afskrifterne i den Ledreborgske Manuskriptsamling (Becker, Hist. Museum I. 68) lyde,

skjønt det ellers hører til vor Skolelærdom, at Bajern først blev et Kongerige 1805. — Naar det siges (S. 77), at Wallenstein ikke kunde komme „over Sundet“, synes Forf. at antage, at Øresund skiller Jylland fra Fyn, og at tillægge ham denne Anskuelse er ikke urimeligt, naar vi nogle Sider længer fremme (S. 86) se, hvor fuldstændig ubekjendt Danmarks Geografi er ham. Han skriver nemlig om Begivenhederne i Foraaret 1644: „Sverige havde snart en lejet Transportflaade paa 30 hollandske Skibe i Farvandet ved Fyn for at sætte Torstensons Flaade over Sundet; men denne Flaade lykkedes det dog Kongen at jage tilbage efter et heldigt Angreb paa den ved Listerdyb 16de Maj.“ Listerdyb øst for den danske Halvø! Den hele Søkrig altsaa ganske misforstaaet.

Men uagtet Forf. saaledes ikke har forstaaet de simpleste Angivelser, kan han dog godt bedømme Begivenhederne. Lad os tage et bestemt Exempel, Deltagelsen i Trediveaarskrigen. Det er en bekjendt Sag, at Christian IV i Sommeren 1625 rykkede ind i Tydskland, men at det i hele dette Aar ikke kom til noget større Sammenstød mellem ham og hans Modstander Tilly. Aarets sidste Krigsbegivenheder forefaldt i Oktober Maaned i det Hannoveranske. Forf. henlægger dem derimod uden videre til Holsten (S. 65) og giver saaledes en aldeles falsk Forestilling om Krigens Gang. Om Tildragelserne i det følgende Aar er han ikke bedre underrettet, naar han kan komme med en saadan Ytring som, at Kongen havde ladet sin Hær kampere hele Vaaren og Sommeren i Holsten (S. 66), medens den i Virkeligheden laa et godt Stykke syd for Elben. Under disse Omstændigheder tage Forf.s Domme sig mærkelig ud, og man faar unøgtelig nogen Mistillid til dem, om de ogsaa udtales med megen Suffisance. Om Slaget ved Lutter am Barenberg ytrer han (S. 70): „Tilly havde vundet den fuldstændigste Sejr paa en meget let Maade; selv opgav han sit Tab til 33 Befalingsmænd og 500 Mand døde. Naar han

er mig ikke bekjendt. Rasmus Rasmussen var under Frederik III Kancelliforvalter i danske Kancelli (jvfr. Suhms Samll. II. 3. 158; Suhms Nye Samll. I. 13; Hist. Tidsskr. 4. R. V. 390, 394).

saa bag efter skrev: „Jeg har aldrig set en Feltherre, der bedre forstod at ordne sin Hær, med større Mod førte den i Fægtningen eller viste mere Aandsnærværelse til at bøde paa Forvirring og opmuntre de vigende end denne Christian IV“, saa lyder dette snarere som onskabsfuld Satire endog end som vanlig Ophøjelse af Modstanderens Betydelighed for at forøge sin egen Bedrifts Storhed.“ Jeg vil overlade til Lærerne selv at afgjøre, om de sætte større Lid til Hr. Skavlans end til Tillys Dom.

Man vil maaske sige, at selv om der er mange Fejl i Enkelthederne, kan Opfattelsen i det store derfor gjerne være rigtig. For nærværende Bogs Vedkommende benægter jeg det, da de ikke havde kunnet begaas af En, der var hjemme i sit Emne. Hvad vil man kalde det, naar Forf. betegner Rigsmarsken Anders Bille som „Krigsraad“ Bille (S. 85)? Ogsaa det er kun en enkelt Fejltagelse¹⁾, men hvilket Indblik gives der os ikke derved i Forf.s Kjendskab til den Tid, han skildrer! Det mangler blot, at han til Krigsraadstitelen skulde føje „Danebrogsmænd“ eller noget lignende. Han taler et Sted om, at „den kongelige Uvidenhed var i alle Henseender enestaaende“ (S. 74). Men han ret har overvejet, hvor farlig Brugen af et saadant Udtryk er for ham selv?

Ræsonnementer og Domme paa Grundlag af Ubekjendtskab med Sagen have ingen Betydning uden derved, at de give os et Billede af den, der fremkommer med dem. I nærværende Tilfælde vise de os en Forfatter, som, hildet i et vist politisk Partis Anskuelse, vil gjøre disse gjældende i sin Vurdering af Fortiden, og som desuden, grebet af en misforstaaet norsk Patriotisme²⁾, vil hævne den Uret, hans Fædreland formentlig

¹⁾ Forf. holder aabenbart ikke af Navne. Den engelsk Gesandt Robert Anstruther, der havde saa meget med Christian IV at gjøre, kalder han „Antruster“ (S. 19), den norske Kansler Hans Pedersen Basse giver han Navnet „Basso“ (S. 41).

²⁾ Naturligvis undlader han ikke at tale om „den besvorne Indløsning af de skotske Øer til Norge“ (S. 35 f.), et Kapitel, som i sin Tid var meget yndet af de norske Historikere, men som man nu skulde tro var afsluttet.

har lidt. Begge Dele menes opnaaede ved at sige gamle Kong Christian en hel Del Ubehageligheder. Kongen sammenlignes snart med den „stundesløse“ (S. 17), snart med den „politiske Kandestøber“ (S. 98)¹⁾. Enhver Foranstaltning af ham ses i det sletteste Lys; mer eller mindre apokryfe Historier tages med, naar de blot kunne tjene til at nedsætte ham. Selv en Person som Kirstine Munk kan der bæres over med, naar hendes Ægtefælle derved kan lægges for Had. Maa Forf. en enkelt Gang bruge et rosende Udtryk, skynder han sig gjerne med at tilføje en dadlende Bemærkning, der undertiden ganske ophæver Rosen. Man kan udtage ikke faa Sætninger, der virkelig lyde meget anerkjendende som f. Ex. følgende (S. 22): „Om end Kong Christians Optræden er lidt plump ved mange Lejligheder, er den dog præget af en saadan Ligefremhed og Velvillighed, en saadan ukunstlet Naturalighed med et godt Hjærte trods al Svaghed, at den uvilkaarlig vækker Sympathi“; men i Virkeligheden mærker man ikke noget til Forf.s Sympathi for Kongen, han forstaar sandelig at skjule sin Følelse godt.

Havde Forf. — naturligvis under Forudsætning af de fornødne Kundskaber — villet angribe Christian IV's Regering, da havde det ladet sig udføre med Held, naar han havde indskrænket Angrebene til enkelte Punkter og foretaget dem med Maadehold. Det vilde ikke have manglet ham paa Forarbejder. Thi vistnok var der en Tid, da Christian IV stod for vore Historikere som et Indbegreb af alle Fuldkommenheder²⁾, og da G. L. Badens og C. Olufsens Kritik lød som formastelig Tale, men den Tid er forlængst forbi. Der er nu ikke nogen, der i Christian IV ser en Storhed af første Rang; vi vide alle, at han havde sin Begrænsning, som paa flere Omraader var temmelig snæver. Men naar det er Tilfældet, saa forstaar man ikke — i al Fald ikke, før man har opdaget de skjulte

¹⁾ Endogsaa den nyeste Tids Theaterrepertoire maa afgive Personer til Sammenligning med ham: han bærer sig ad som Kalifen paa Æventyr (S. 21).

²⁾ Jvfr. Holm, Holbergs statsretlige og politiske Synsmaade S. 42 f.

Tendenser —, hvorfor Forf. optræder saa polemisk. F. Hammerichs ganske uskyldige Bemærkning, at ingen dansk Konge fører et rigere Liv i Sagnet end Christian IV, og at den samtidige Gustav Adolf, der i aandelig Henseende rager over ham, paa ingen Maade kan maale sig med ham i Folkeyndest, giver Forf. Anledning til følgende aldeles umotiverede Udtalelse (S. 22—23): „Saa taler Hammerich, og flere før ham har sagt det samme; men man gjør bedst i ikke at drage Sammenligningen udenfor Oldenborgernes Rad i Danmark, idet da her Christian IV's Personlighed med sit jævne danske Væsen og sin utrættelig gode Vilje fortrinvis og med Rette tiltaler og kan maale sig med enhver af disse halvtyske ubegavede Hofkonger, mellem hvilke blot Christian II's Skikkelse, som delvis Undtagelse ved hans Side, træder synderlig selvstændig frem i Historien. Inden denne Række, men heller ikke videre eller ubetinget, som det er gjort, kan Allen kalde Christian IV „en af Danmarks mest udmærkede Konger“; men saadan begrænset, naar man kjender Maalestokken, kan vel Superlativerne lade sig høre.“

Forf. har dog ikke nøjedes med at angribe enkelte Sider af Christian IV's Regering; men idet han, blottet for Kundskaber og blændet af Lidenskab, har stillet sig en Opgave, som ogsaa synes at overstige hans Evner, har han ganske forfejlet sit Maal, og hans Fremstilling, som i Ensidighed og Mangel paa historisk Blik søger sin lige, vil næppe bringe mange til at hylde hans Anskuelser. Ved Siden af de mange Fejl i Enkelthederne er det netop det karakteristiske for Forf., at han aldeles ikke forstaar Tiden; stadig er det det 19de Aarhundredes Maalestok, han anvender, og dets Erfaringer, han kræver af Mændene i det 17de. Det er ikke min Hensigt at ville gaa nærmere ind herpaa for at paavise, hvor løse hans Paastande ere, hvor umoden hans Tale, hvor uretfærdig hans Betragtningmaade; thi det vilde føre til, at Anmeldelsen let kunde blive større end Afhandlingen, og det vilde være at tillægge Forf.'s Fremstilling for stor Betydning. Et Par Antydninger ville være nok.

Som ovenfor berørt, betegner Forf. „Recessen af 1615 og 43“ som et „kaotisk og urimeligt“ Lovarbejde (S. 41). Om det baade er Recessen af 1615 og den af 1643, som Forf. er saa streng imod, kan ikke med Bestemthed ses, da man, som sagt, efter Ordene at dømme maa tro, at han antager, at der er kun en Reces. Det er imidlertid ikke alene de store Love, han saa haanlig affejer; hele Lovgivningen under Christian IV udtaler han sig med Ringeagt om (S. 41): „Under Christian IV blev der givet en hel Del Forordninger, der rettede sig efter Øjeblikkets praktiske Behov; men saaledes forandredes de ogsaa hyppig igjen og havde ingen fast principiel Karakter; det er mere Lejlighedsbestemmelser end Lovregler, der yndes, og Konsekvens er ikke deres stærke Side. Der er dog Lavsvæsenets Indskrænkning en kort Tid at nævne og Revisionen af den norske Lov.“ Men det sidste Arbejde har dog ikke nogen videre Betydning; det var „egentlig forældet“, allerede da det udkom. I Modsætning til disse overlegne Ord kan det have sin Interesse at høre en Fagmands Udtalelser. Forf.s Landsmand Professor L. M. B. Aubert erklærer i et nylig paabegyndt stort juridisk Værk Christian IV's Love for at være de vigtigste, der ere givne mellem Christiern II's og Christian V's Love. Sine første Forordninger lod Kongen samle i den lille Reces af 1615, „hvis 46 Artikler, der kun ere givne for Danmark, imidlertid ere af ringe Vigtighed for Privatretten; dens vigtigste Bud er Indførelse af Gjældspræskription Derpaa følger nu fra 1615—1643 en for Danmark og Norge saare betydningsfuld Lovgivning. En stor Mængde Love blev i denne Tid givne fælles for begge Riger; disse angaa dog for den mindste Del Privatretten, men have en desto større Betydning for Grundlæggelsen af den nyere Administration og Statshusholdning. For Privatretten ere de for Danmark særlig givne Forordninger af størst Vigtighed. Navnlig maa fremhæves Indførelsen af Overformynderi, Ordning af Tinglysningsvæsenet, Underpants Stadfæstelse og Pante-processens Ordning, Reglerne for civil Kaution, Konkursproces, den første Anerkjendelse af Opbudsprincipet, store Forandringer i Processen, især Omformningen af Bevissystemet, Indførelse af

Gjælds fængsel og Civilarrest, ligesom Strafferetten reformeredes, tildels dog i skærpende Retning¹⁾. Saa vidt Prof. Aubert, som endnu desuden bl. a. hævder, at Trangen til en Kodifikation ved Christian IV's store Reces var bleven gjort mindre end i mange andre Lande. Jeg behøver ikke at gøre opmærksom paa, hvilken mægtig Forskjel der er mellem den sagkyndige Jurists og Hr. Skavlans Opfattelser; den er iøjnefaldende.

Kun et enkelt Punkt endnu vil jeg berøre. Om Kongens Stil og Skrivemaade ytrer Forf. sig saaledes (S. 7): „Han var mere dygtig i Skjønkrivning end i Retskrivning. I Brevene fra de senere Aar er Urigtigheden størst med Sammenskrivning af de vanlig særskilte Ord og Kommaer mellem omtrent hvert af hans egne. Bogstavering og stort Forbogstav er da efter Godttykke og uden Enhed²⁾); men værre er mængstedes en uklar og usammenhængende Stil med Forsætning uden Eftersætning o.l. Der er Fynd i Udtrykket imellem; men var det ikke en kongelig Vilje, der dulgte sig under den mangen Gang ubehjælpelige Form, studerede man mindre gjerne Meningen ud af de utydelige Skrivelser.“ At dadle Kongen for en daarlig og vaklende Retskrivning! Som om det ikke var hele Tidens Fejl. Selve Stilen karakteriseres som slet. Hvor tager det sig ikke underlig ud for den, der er fortrolig med Kongens Skrivemaade! Med Rette har Molbech³⁾ bemærket, at man kan tillægge Kongen en ejendommelig Stil, ejendommelig paa den ene Side ved dens eftertrykkelige Korthed og Fyndighed og paa den anden Side ved dens umiskjendelige Tilnærmelse til den daglige Tales simple Sprog. At der blandt Kongens talrige egenhændige Breve findes mange, der falde ind under,

¹⁾ Aubert, De norske Retskilder og deres Anvendelse I, Chrania. 1877, S. 49 f.

²⁾ Forf. mener vel Ensartethed.

³⁾ Christian IV's egenhænd. Breve I. Fortale S. xvj—xvij. N. M. Petersen (Bidrag t. d. danske Literaturs Hist. III. 13) bemærker om Kongen, at Modersmaalet er det Sprog, „hvori han baade skriver og taler ofte lige saa kraftig som naivt, altid ejendommelig“.

hvad vi kunde kalde rene Forretningsbreve, uden Karaktermærke, er en Selvfølge; men i de allerfleste af dem træder hans energiske Personlighed tydelig frem, og paa mangfoldige Steder ytrer sig hans rige ironiske Lune, snart kun i et enkelt Glimt, snart i et længere Udbrud. Endnu den Dag idag, 2—300 Aar efter at de ere flydte fra hans Pen, lade mange af hans Breve sig læse med sand Fornøjelse, endnu har hans Vid formaaet at bevare Friskhed over mange af dem og at lade dem spille af Liv. Det kan en slet Brevskriver ikke gjøre ham efter. Ved at gennemgaa dem vil man finde mange Exempler paa det, Forf. klager over, en vis Mangel paa Sammenhæng med Forsætning uden Eftersætning; men hvem andre end Forf. vil lægge Vægt herpaa? Periodebygningen i det 16de og 17de Aarhundredes Sprog er ikke saa regelret som vor Tids, Brevstilen er tildels andre Love underkastet end Litteraturstilen, og manges Unøjagtighed i Brevene er ikke andet end en ganske naturlig Følge af det Hastværk, hvormed de ere skrevne; thi det er klart nok, at de ere skrevne *currente calamo*, Kongens rastløse praktiske Virksomhed levnede ham ikke megen Tid ved Skrivebordet til at udfærdige sine Tusinder af Breve¹). Lægger man desuden Mærke til, hvor forholdsvis faa Rettelser han har foretaget i dem, maa man vist faa det Indtryk, at han i det hele taget næppe har gennemlæst dem, efter at de vare skrevne. Jeg skulde tro, at man fra et langt senere Tidsrum kunde finde Sidestykker til Fejlene i Christian IV's Breve, og det maa højlig beklages, siden Forf. lægger saa megen Vægt paa denne Sag, at han selv har været saa skjødesløs i sin Gjengivelse af Kongens Breve, at han har indført flere meningsforstyrrende Fejl i dem²).

¹) Thi naar man har 2—3000 egenhændige Breve fra ham, er det intet overdrevet Regnestykke at anslaa dem, der i Tidernes Lob ere gaaede tabte, til at have udgjort mindst et lige saa stort Antal. Jeg haaber en anden Gang at kunne forelægge nogle Bemærkninger om Christian IV's bevarede og forsvundne Breve.

²) Saaledes har Forf. (S. 72 ff.) aftrykt et stort Stykke af Kongens Brev til Rigsraadet af 5. Okt. 1627. Med Udeladelse af Hilsenen

Som sagt, Anken klinger forunderlig for den, der kjender Kongens Breve; den klinger dog endnu forunderligere, naar der tages Hensyn til, hvem der udtaler den. Jeg mindes ikke nogensinde at have læst en nulevende Forfatter, som skriver et saa uklart og knudret Sprog som Hr. Skavlan. Der er en Ubehjælpssomhed i Udtrykket, som virkelig grænser til det forbavsende i vort skrivende Aarhundrede, saa at det, rent bortset fra Indholdet, er en sand Pine at læse hans Bog¹). Naar endelig Forf. til Slutning taler om, at man

begynder det saaledes hos Forf.: •Vi kommer i Erfaring, at en Part her og andensteds sig lader fornemme, at Undersaatterne skulle [ø: skulde] i Tide af os være [læs: været] advaret for den overfaldende Skade, den paakommen var. Originalen (Molbechs Udg. I. Nr. 240) har i Stedet for den meningsløse sidste Sætning: •denom (ø: Undersaatterne) paakommen er. Lidt længere henne hedder det i Forf.s Gjengivelse: •vi ogsaa var vis paa, at Rendsborg ikke længe den kunde holde, medens Originalen har, at Rendsborg •i Længden ikke kunde holde. Forf. har ikke passet meget paa Korrekturen, thi Udtrykket •saa eller pløje• gjør han til •slaa eller pløje• (S. 75), og Kongens Bemærkning, at et af hans egne Skibe i Slaget paa Kolberger Hejde skjød ham igjennem hans Fok, bliver hos Forf. til, at Kuglerne gik gjennem hans Folk (S. 87).

¹) Her blot et Par Prøver. S. 285 f. hedder det: •Som Fjeld- og Fjordkarakteren herunder havde udpræget Nationalejendommelighederne, vedblev den ogsaa at bevare dem gjennem hele 400 Aars politiske Forening af Norge med Danmark under Aandslivets Samarbejde til Fællesskab og Styrelsens under for Resten særskilte Landslove efter Evne institutionelle Enhedstendens. S. 384 læses følgende Stykke, hvor jeg meget nøje har bevaret Interpunktionen for ikke mulig at blive beskyldt for at have bragt Forvirring i Forf.s Mening: •Megen Virkning paa Valgrigsdagens vaklende synes ogsaa fremkaldt ved den vordende Thronfølgers halvt officielle Løfter om Pengefordele •gjennem Ombud, det er: gjennem anonymt Brev fra den svenske Generalkonsul i Paris Signeul af Kjøbmanden Fournier, meddelte Udenrigsministeren Engestrøm og strax derpaa gjennem Aviserne uventet offentliggjorte: 8 Millioner Francs til 4 pCt. vilde blive indsatte i Rigsgjældskontoret; Likvidering af svenske Handelsfordringer paa Frankrige med 1 Millions Udbetaling strax ved Ankomsten til Sverige stilledes i Udsigt, og saa endelig Om-

mindre gjerne studerede sig til Meningen af Kongens Breve, er han naturligvis her kommet ind paa en af sine mange Paa-stande, som mangle hvert Bevis, fordi de ere blottede for al Sandhed. Det er meget troligt, at han selv „mindre gjerne“ har studeret Kongens Skrivelser, men der kan ikke være Spor af Tvivl om, at enhver af de Mænd, hvem Kongen har skrevet til, uden Vanskelighed har forstaaet hans tydelige Sprog.

Jeg skal ikke opholde mig ved en Undersøgelse af Forf.s Kilder, ikke heller udtale mig om de øvrige Afhandlinger i det store Bind. Det kan være nok at henvide til, at Forf., som har skrevet en særegen Artikkel om Struense og altsaa skulde være inde i den Tids Historie, lader Christian VII's Udenlandsrejse være i to Aar (S. 152), uagtet den ikke varede i tre Fjerdingaar, og at han lader Ewald leve i Ringsted (S. 152). Man tænke sig Johannes Ewald besyngende Ringsteds „Lyksaligheder“¹⁾! Exemplerne vise, at som Forf.s Styrke just ikke kan siges at være Kjendskab til det 16de og 17de Aarhundredes Historie, saaledes synes han ikke heller at være ganske fortrolig med alle Dele af det 18de Aarhundredes Historie. Maaske kjender han bedst det, han ikke har skrevet om. Men efter at jeg har talt om hans Mishandling af Christian IV, har jeg intet mere at sige om Bogen.

sætningen af de franske Familiebesiddelser med nye i svensk Pomern. Det er dog ikke alene de udviklede Sætningsforbindelser, som falde Forf. saa tungt; man læse blot følgende ganske korte Punktum (S. 444): •Kun under Betingelse af frivillig Forbindelse gjaldt nu Skriftets Undersøgelse af Foreningens Ønskelighed. •

- ¹⁾ Jeg overser ikke Muligheden af, at Ringsted kun er en Trykfejl for Rungsted; jeg veed, at Navnene før ere blevne forvexlede (jvfr. Bruun, Fr. Rostgaard og hans Samtid I. 87). Men ligesom det Uheld ikke maa hænde en historisk Forfatter, at han flytter Ewald til Ringsted, saaledes indeholder Hr. Skavlans ovenfor omtalte ringe Kjendskab til Danmarks Geografi ingen Garanti for, at Fejltagelsen kun beror paa en Trykfejl.

C. F. Bricka.
